М.Л. Ростока,
Інститут професійно-технічної освіти
НАПН України, м. Київ

ТЕХНОЛОГІЇ ПІДРУЧНИКІВ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ОБЛІКОВЦІВ З РЕЄСТРАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ДАНИХ

Актуальність дослідження. Сучасний етап інформатизації суспільства характеризується посиленням уваги до професійної освіти, оскільки цей процес спрямований на вирішення питання здатності особистості до ефективної комунікації у світі.

Оновлення змісту освіти і навчання спецтехнологіям у професійній школі України пов’язується з деякими змінами в стратегічних підходах до формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників. Насамперед, це стосується спрямування навчально-виробничого процесу на отримання учнями відповідних професійних компетенцій, які б давали можливість випускнику ПТНЗ комфортно почувати себе у сучасному світовому просторі, пронизаному множиною глобальних перетворень та перебігів.

Важливе місце у колі згаданих трансформаційних перебудов належить впровадженню в професійну освіту технологій підручників та навчально-методичних комплексів, як основних засобів реалізації оновленого змісту професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема представників облікового діловодства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання процесу підручникотворення в профтехосвіті досліджували вчені С. Гончаренко, Г. Єльникова, Н. Ничкало, Л. Лук’янова, П. Лузан, В. Юрженко та ін.

Аналіз останніх досліджень відомих вітчизняних та зарубіжних учених у напрямі обґрунтування концептуальних положень щодо сучасних навчальних видань (В. Беспалько, М. Бурда, А. Гуржій, Д. Зуєв, І. Лернер, О. Савченко, А. Хуторський, Г. Шульце та ін.); дослідження методологічних аспектів розроблення та упровадження технологій сучасного підручникотворення у

практику профтехосвіти, заснованих на результатах наукових досліджень, зокрема науково-дослідної роботи «Методичні основи створення підручника нового покоління для ПТНЗ», проведеного лабораторією підручникотворення для системи професійно-технічної освіти Інституту ПТО Національної академії педагогічних наук України (А. Гуралюк, Г. Єльникова, Л. Карташова, В. Юрженко та ін.) говорить про фундаментальні зміни позиції науки щодо підручників та навчально-методичних комплексів (НМК) і визначення їх як певних потужних технологій як у своєму структурному базисі, так і в розумінні їх навчально-професійних характеристик.

Метою статті є визначення елементів концепції технологій підручників та навчально-методичних комплексів у професійній підготовці майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зосередимо увагу на переосмисленні теоретичних підходів у практикологічному аспекті проектування змісту спеціальних дисциплін, покладеного в основу структурування форм та методик застосування технологій сучасного підручникотворення в середовищі інформаційно-освітнього простору профтехосвіти.

Чи варто на разі приділяти значну увагу підручнику професійного спрямування? Чи може він виступати основним джерелом інформації для сучасного учня, який бажає отримати професійну кваліфікацію? Безумовно, так. Не зважаючи на те, що можливості Інтернет-мережі сьогодні дають учневі великі кількості різноманітної інформації, спрямовуючи його на різноманітні інформаційні ресурси, варто зазначити, що підручник залишається стратегічним осередком набуття необхідних знань з професійного циклу навчання. До того ж поступове формування уявлення про ті чи інші професійні аспекти системно відображається саме у підручнику шляхом накопичення інформації спеціального призначення сфокусованої у вигляді модулів.

Основні ознаки, яким має відповідати навчальна книга (як друкована, так і електронна), зокрема підручник, – це точність, послідовність, переконливість,

викладення тексту на належному науковому рівні, цільова спрямованість (наскільки послідовно і точно навчальна книга виконує дидактичні функції, а також свою роль ядра засобів навчання, залежить чи стане вона справжнім підручником). Підручник має відбивати систему основних понять, добору, послідовності розміщення і способів презентації питань навчальної дисципліни.

Однією із важливих вимог до навчальних видань (як друкованих, так і електронних) є професійність, тобто необхідність компонування навчального матеріалу підручника з урахуванням майбутнього фаху кваліфікованого робітника, орієнтування технічних знань та вмінь на людські виміри, перетворення технічних знань на ефективну соціальну силу. Подолання технократичних тенденцій у викладанні інженерно-технічних дисциплін потребує введення у підручник гуманітарного аспекту – естетико-етичних норм, дизайну, ергономіки тощо. Ці питання зосереджені в розробленій авторській програмі «Основи сучасного підручникотворення» [5].

Серед найважливіших функцій, яким має бути підпорядкований професійний підручник, можна виокремити наступні: управління процесом засвоєння змісту освіти, інформаційна, систематизаційна, трансформування, стимулювання, координаційна, закріплення матеріалу та самоконтроль, раціоналізація, самоосвіта, формування професійного світогляду, виховна [3].

Підручник (як друкований, так і електронний) є фундаментальною дидактичною одиницею будь-якого навчально-методичного комплексу (НМК) з викладання спецпредметів. Це розгорнутий підручник, який забезпечений дидактичними матеріалами щодо проходження навчально-виробничого процесу у сучасних ПТНЗ.

Сьогодення вимагає від майбутніх фахівців економічної сфери діяльності нового ставлення до своєї майбутньої професії. Переосмислення потребує й професія «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних» (ОРБД).

З’ясовано, що основний аспект професійної підготовки ОРБД полягає в упровадженні педагогічних технологій у навчально-виробничий процес ПТНЗ, особливо при вивченні провідної спецтехнології «Бухгалтерський облік» та

похідної із неї «Інформаційні системи та технології в обліку» та ін. за умови оволодіння учнями знаннями, вміннями та навичками, тобто набуття ними відповідних надпрофесійних і професійних компетенцій. Тим самим, були визначені цілі, прогнозовані результати, які мають бути отримані при реалізації педагогічних технологій, зокрема технологій підручників та НМК в умовах формування професійної компетентності майбутніх ОРБД.

Функціонально-цільовий підхід до створення професійно спрямованого підручника говорить про новий етап у розвитку теорії підручникотворення та наголошує на необхідності концептуально обґрунтованих механізмів розроблення та впровадження сучасних технологій підручників та навчально-методичних комплексів у практику професійної освіти.

Ретроспективний аналіз забезпеченості підручниками процесу підготовки майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних у ПТНЗ показав, що існує нагальна потреба створити сучасні інформаційні джерела навчальної інформації (як друковані, так і електронні), які працювали б задля випереджального розвитку професійної освіти цієї категорії кваліфікованих робітників.

Такими джерелами на сьогодні визнаються електронні підручники та електронні навчально-методичні комплекси. Як зазначає Л. Коваль, «необхідність використання електронних підручників (ЕП) і електронних навчально-методичних комплексів (ЕНМК) в професійній освіті диктується декількома обставинами. До них, перш за все, слід віднести фундаментальні зміни сучасності, що поставили на порядок денний питання про перехід до нової стратегії розвитку суспільства на основі знань і перспективних високоефективних технологій. У сучасній вітчизняній системі професійної освіти в умовах безперервного збільшення потоку інформації усе більш значущими стають процеси інформатизації і комп'ютеризації. Нові інформаційні технології забезпечують реалізацію нових підходів до навчання, надають нові засоби і методи пошуку й управління знаннями. На сучасному етапі розвитку професійної освіти значення використання в освіті ЕП зростає,

за рахунок активного втілення інформаційних технологій, які допомагають ширше передати матеріал, тому розробка ЕНМК актуальна…» [2].

У свою чергу, дослідниця Л. Карташова говорить, що «інформатизація освіти розглядається як ціле, що містить три взаємопов'язані складники: 1) технічна та комунікаційна достатність (забезпечення навчальних закладів комп'ютерним оснащенням, стійкими каналами приймання і передавання інформації тощо); 2) сучасні електронні навчальні ресурси, контент, або зміст інформаційно-навчального середовища; 3) кваліфіковані користувачі (вчителі, студенти і викладачі)» [1].

Аналізуючи наукові праці, присвячені впровадженню сучасних педагогічних технологій навчання в освіту, ми визначили, що накопичується досить багатий практичний досвід розроблення комп'ютерних дидактичних засобів, зокрема ЕП та ЕНМК, але відчувається потреба у проведенні ґрунтовних досліджень, результати яких виявили дидактичні основи створення якісних ЕП та ЕНМК, які були б створені технологічно грамотно і, по-суті, були певною педагогічною технологією.

Таким чином, проведений аналіз наукової літератури та дисертаційних досліджень з проблеми оновлення змісту професійної підготовки майбутніх ОРБД у профтехосвіті, дає змогу стверджувати, що упровадження технологій сучасного підручникотворення (технологій підручників та НМК) позитивно вплине на підвищення рівня сформованості їхньої професійної компетентності.

Багато викладачів вважають, що підручник являє собою не тільки зміст навчального матеріалу, а й технологію, що застосована у межах традиційного навчання, хоча більшість підручників написано під існуючу технологію.

Підручник – це книга, яка системно надає основи знань з певної галузі, зміст навчання і виховання, який розроблений з врахуванням дидактичних принципів і закономірностей засвоєння; це засіб навчання, за допомогою якого здійснюється організація засвоєння змісту [3, с. 604].

Технологічні функції підручника розглянемо за схемою (Рис. 1).

Рис. 1. Технологічні функції підручника

НМК – це система дидактичних засобів навчання з конкретного навчального предмету (включаючи посібники для викладача), яка створюється з метою найбільш повної реалізації навчально-виробничих задач. НМК є супроводжуючим комплектом підручника.

Необхідно пам'ятати, що підручник, який має розв'язати головне завдання – відображення стандарту певної освітньої галузі, неминуче залишає за межами решту змісту у всьому своєму багатстві та різноманітності. Тому, ідея НМК є актуальною. Однак, фундаментальною їхньою основою є підручник і програма, реалізації якій допомагає певний комплекс допоміжних технічних засобів. НМК, іншими словами – це розгорнутий підручник, який забезпечений дидактичними матеріалами щодо проходження навчального процесу.

Підручник та НМК виступають головними суб'єктами педагогічної технології, несуть певну технологію, яка задає характеристики навчальному процесу, де коли вони слугують також засобом реалізації будь-якої технології.

За пропозиціями Г. Селевка, який наводить загальні концептуальні положення технології підручників та НМК, можна визначити наступні елементи концепції вище згаданої технології адаптованої до професійної підготовки майбутніх ОРБД у ПТНЗ (Рис. 2.):

1. Принцип відповідності компонентам ДСПТО 4121.ОК.74.12-2013 «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних»: обов'язковому мінімуму змісту освіти за певним предметом, вимогам до рівня підготовки учнів за

професією, базисному навчальному плану (або іншим директивним документам).

Рис. 1. Технологічний зміст НМК

2. Принципи розвитку системи професійно-технічної освіти: варіативність, різнорівневість, гуманізація, гуманітарність, диференціація і індивідуалізація навчально-виробничого процесу ПТНЗ.

3. Науково-методична єдність всіх компонентів НМК, провідна роль підручника зі спецтехнології в НМК професійного спрямування.

4. Відкриття наукових положень у відповідності з досягненнями сучасної професійної педагогіки.

5. Оптимальність обсягу та складності змісту, відповідність реальному бюджету часу учня, можливість сприйняття та запам’ятовування матеріалу.

6. Принципи дидактики (системність, доступність, наочність, логічність та послідовність викладу навчального матеріалу).

7. Принцип наступності (опора змісту підручника на раніше набуті знання та навички)

8. Єдність всіх компонентів підготовки за професією у ПТНЗ: загальноосвітнього, загальнотехнічного та спеціального циклів.

9. Спрямованість навчального матеріалу на розвиток творчих здібностей учнів, навичок самоосвіти.

10. Стимуляція інтересу учнів до навчальних предметів та обраної професії.

11. Збалансування теоретичного та практичного матеріалу, принцип єдності теорії і практики.

12. Ясність, точність і лаконічність мови викладу, чіткість формулювань визначень та правил.

13. Врахування основних психологічних особливостей інтелектуального розвитку і ментального досвіду учня.

14. Достатність та доцільність інфографічного та ергономічного змісту. обсяг, наукова достовірність зображень об’єктів, схем тощо. Змістова, естетична і психологічна значущість ілюстрацій [4].

Висновки. Отже, враховуючи вище викладене, технології підручників та НМК у професійній підготовці ОРБД є сьогодні одним із найважливіших аспектів формування професійної компетентності майбутніх ОРБД в умовах функціонування інформаційного освітнього середовища професійної освіти. У перспективі розроблення цих ресурсів привнесе як в науку, так і в практику потужні можливості інноваційної перебудови навчально-виробничого процесу у сучасних ПТНЗ.

Література:

1. Карташова Л.А. Електронний освітній ресурс як засіб підтримки навчання інформаційних технологій майбутніх філологів. Проблеми сучасного підручника (12). [Електронний ресурс]. – Режим доступу (21.09.2014): http://lib.iitta.gov.ua/4165/

2. Коваль Л.Е. Застосування електронного навчально-методичного комплексу як складової сучасного електронного підручника на курсах підвищення педагогічної кваліфікації майстрів виробничого навчання / Л.Є. Коваль. [Електронний ресурс] – Режим доступу (20.09.2014): http://kafpppo.inf.ua/user-files/KOVAL.pdf/

3. Ростока М.Л. Інформаційне навчальне середовище профтехосвіти / М.Л. Ростока // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Вип. 30. – Київ-Вінниця: ТОВ Фірма «Планер». – 2012. – С. 233-238.

4. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2-х т. / Г.К. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий. – 2006. – Т.1. – 816 с.

5. Ростока М.Л. Основи сучасного підручникотворення: програма спеціального курсу адаптована для проведення курсової підготовки з підвищення кваліфікації у закладах післядипломної педагогічної освіти – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/1844/